

Ticari Satışlarda Temerrüt - TTK m.1530

Ticari hayatta bazı büyük ölçekli ticari aktörler, ekonomik ve ticari gücü ile daha küçük ölçekli işletmelere Türk Ticaret Kanunu, Türk Borçlar Kanunu ve diğer mevzuatlarda düzenlenen sınırların üzerinde, kendilerini koruyan sözleşmeler dayatabilmektedir. Bunun yanında her bir ticari ilişkide yapılması gereken yazılı sözleşmeler; ticari hayattaki hızlı akan, güven esasına dayanan bazı ilişkilerde ihmal edilmekte, bu nedenle taraflar arasında özellikle temerrüt gibi hususlarda oluşan belirsizlik, uyuşmazlık doğurabilmektedir. Ticari hayattaki bu eksikliği fark eden kanun koyucu, hem küçük/orta ölçekli işletmeleri daha güçlü işletmelere karşı koruma amaçlı hem de temerrütteki belirsizliği ortadan kaldırma amaçlı düzenlemeler yapmıştır. İşbu yazımızda detaylı açıklayacağımız TTK m.1530, ticari satışlarda temerrüt sonuçlarını düzenleyerek, işletmeler arasındaki mal ve hizmet alım-satımlarında ödeme süreleri ve gecikmeler konusunda özel kurallar getirmektedir.

Önemli Not: TTK m.1530 ve diğer ticaret hukuku hükümleri, genel olarak ticari işlemler için uygulanır; bir tarafın kamu kurumu olduğu ya da tüketici ile ticari işletme arasındaki gibi ticari olmayan işlemlerde bu özel hükümler uygulanmaz. Bu ilişkilerde uygulanacak hükümler özel mevzuat hükümleri ile düzenlenmiştir.

Ticari Hükümlerle Yasaklanmış İşlemler ve Şartlar (TTK m.1530/1)

Madde 1530'un birinci fıkrasında, genel bir kural koyarak ticari hükümlerle yasaklanan sözleşme şartları ele alınmaktadır. **TTK 1530/1'e göre:**

“Aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, ticari hükümlerle yasaklanmış işlemler ve şartlar batıldır. Ancak, sözleşme uyarınca yerine getirilmesi gereken edimler için kanunun veya yetkili makamların koymuş olduğu en yüksek sınırı aşan sözleşmeler en yüksek sınır üzerinden yapılmış sayılır; sınırı aşan edimler hata ile yerine getirilmiş olmasa bile, geri alınır. Bu sınırlarda, Türk Borçlar Kanununun 27 nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi uygulanmaz.”

Bu hükmü uygulamaya yönelik şekilde ifade edersek:

Emredici kurallara aykırı şartlar varsa bunlar geçersizdir (batıldır).

Bir mevzuat hükmü sözleşmenin taraflarının belirli bir konuda sözleşme yapmasını yasaklamışsa, taraflar bu konularda sözleşme yapamaz, aksine sözleşme maddesi düzenleyemez. Eğer düzenlerse, bu hüküm hukuk önünde yok sayılır. Örneğin konusu, Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen haksız rekabet suçunu oluşturan bir sözleşme batıl olacaktır.

Kanunen belirlenmiş bir üst sınırı aşan anlaşmalar, kararlaştırılan fazla kısım açısından geçersiz kabul edilir.

Kanunen belirlenmiş üst sınırı aşan anlaşma durumlarında, sözleşme, izin verilen en yüksek sınırdan yapılmış sayılır. Örneğin, idare, ticari bir ilişkideki faiz oranı için %20 üst sınır koymuşsa ve taraflar %25 faiz ödemesi üzerine anlaşmışsa, bu anlaşma %20 üst sınırı üzerinden yapılmış kabul edilir. Üst sınırı aşan kısım ödenmiş bile olsa, iade edilmesi gerekir. Yani borçlu, fazladan ödediği kısmı geri isteyebilir. Bu kural, haksız şartlarla borçludan fazla alınan bedellerin iadesini sağlar. Bu şekilde kanun koyucu ticari ilişkide güçsüz olan tarafı, hukuka aykırı olarak dayatılabilecek sözleşmelerden korumak istemiştir.

TBK m.27/2'nin ikinci cümlesi uygulanmaz.

Türk Borçlar Kanunu madde 27, sözleşmenin bir kısmının geçersiz olması halinde geri kalan kısmın geçerli kalıp kalmayacağına dair bir düzenleme içerir. Buna göre geçersiz sayılan hüküm sonucu sözleşmenin yapılmayacağı anlaşılırsa tüm sözleşme geçersiz hale gelir. TTK 1530/1 ise ticari işlemler için özel bir hüküm getirerek, *yasaklı veya sınırı aşan şartların çıkarılmasıyla sözleşmenin geri kalanının ayakta kalacağını* öngörür. Yani ticari işlerde, kanuna aykırı şartlar “kısmi hükümsüzlük” yaratır ama sözleşmenin geri kalanı geçerliliğini korur. Bu şekilde, ticari sözleşmelerde kanunun izin verdiği azami sınırlar aşılsa dahi sözleşme tümünden geçersiz olmayacak, sadece sınırı aşan bölüm yok sayılacaktır.

Örnek: Bir tedarik sözleşmesinde taraflar, olası geç ödeme halinde kanunun izin verdiği çok daha yüksek bir ceza faizi (%50 gibi) belirlemiş olsun. Kanunen belirlenen üst sınırın %30 olduğu varsayalım. Bu durumda, sözleşmedeki %50'lik faiz şartı “ticari hükümlerin yasakladığı” ölçüde yüksek sayılacağından **batıl (geçersiz)** olacaktır. Ancak sözleşme tamamen geçersiz olmayacak; faiz oranı otomatik olarak %30 (yasal üst sınır) kabul edilecektir. Borçlu eğer %50 üzerinden faiz öderse, %30'u aşan kısım sonradan geri talep edebilecektir.

TTK m.1530/1, ticari ilişkilerde kanuna aykırı şartların önünü keserken, sözleşmelerin mümkün mertebe yürürlükte kalmasını da sağlamaktadır. Ticari hayatın devamlılığı için, sözleşmeden sadece mevzuata aykırı kısım çıkarılacak ve kalan hükümler geçerliliğini

sürdürecektir.

Geç Ödemede İhtarsız Temerrüt - Otomatik Temerrüt Hali (TTK m.1530/2)

TTK madde 1530'un ikinci fıkrası, ticari işletmeler arasındaki mal ve hizmet tedarikine ilişkin işlemlerde borcun zamanında ödenmemesi yani ticari satışlarda temerrüt halinde borcunun otomatik olarak temerrüde düşmesini düzenler. TTK 1530/2'ye göre:

“Ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan işlemlerde, alacaklı, kanundan veya sözleşmeden doğan tedarik borcunu (kendi edimini) yerine getirmiş olmasına rağmen, borçlu, gecikmeden sorumlu tutulamayacağı haller hariç, sözleşmede öngörülmüş bulunan tarihte veya belirtilen ödeme süresinde borcunu ödemezse, ihtarla gerek olmaksızın temerrüde düşer.”

Bu kapsamda;

1. Eğer satıcı veya hizmet sağlayıcı (alacaklı) üzerine düşen teslim veya hizmet ifası borcunu yerine getirdiyse,

2. Sözleşmede ödeme için bir **tarih veya süre belirlenmişse** (örneğin “fatura tarihinden itibaren 30 gün içinde ödeme” ya da “ödemeye 1 Eylül 2025’te yapılacak” gibi),

3. Borçlu bu vade dolduğunda ödeme yapmamışsa,

alacaklı, borçluya ayrıca bir ihtarname göndermese bile borçlu temerrüde düşecektir.

Borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı haller hariç ifadesi:

Bu kısım, borçlunun kendi kusuru olmaksızın ödeme yapamadığı istisnai durumları kapsamaktadır. Örneğin, borçlunun borcunu ifa etmesini engelleyen mücbir sebep halleri (deprem, savaş, seferberlik hali vs.) varsa veya alacaklı kendi yükümlülüklerini tam yapmadığı için borçlu, borcunu ifa etmemişse, borçlu temerrüdün sonuçlarına katlanmak zorunda olmayabilir. Bu istisnai durumlar dışında borçlu, vade geçtikten sonra artık otomatik olarak temerrüde düşmüş kabul edilecektir. Bu kural, **güçlü ticari aktörlerin hizmet veya mal tedarik ettiği küçük işletmelere karşı mutaat haline getirdiği geç ifalara karşı** küçük işletmeleri koruyan önemli bir düzenlemedir. Ayrıca normal şartlarda sözleşme ile düzenlenmesi gereken ticari satışlarda temerrüt vs. şartlarının düzenlenmediği uyuşmazlıklarda da taraflar arasında belirlilik sağlayacaktır.

Temerrüt Faizi Talep Hakkı (TTK m.1530/3)

Madde 1530’un üçüncü fıkrası, ticari satışlarda temerrüt durumuna düşen borçluya karşı alacaklının faiz talep hakkını düzenlemektedir. TTK 1530/3’e göre:

“Mütemerrit (temerrüde düşmüş) borçlunun alacaklısı, sözleşmede öngörülen tarihten ya da ödeme süresinin sonunu takip eden günden itibaren, şart edilmemiş olsa bile faize hak kazanır.”

Bu hüküm uyarınca, borçlu temerrüde düştüğü anda alacaklı artık gecikme faizi isteme hakkını elde eder. Faiz hakkı, **ödeme vadesini izleyen günden itibaren** başlar. Yani ödeme günü geçmiş ve borç ödenmemişse, bir gün sonra alacaklı faiz işletmeye başlayabilir. Örneğin, ödeme vadesi 30 Haziran ise 1 Temmuz itibarıyla temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır.

Sözleşmede **faiz hakkında bir hüküm bulunmasa bile** alacaklı faiz talep edebilir. Bu, temerrüt faizinin kanundan doğan bir hak olduğunu göstermektedir. Ticari işlerde, taraflarca özel olarak kararlaştırılmasa dahi, geciken ödemelerde faiz talebinde bulunmak, hukuken tanınmış bir haktır. Belirtmek gerekir ki faiz talep etme hakkı için, alacaklının kendi yükümlülüklerini ifa etmiş olması şarttır. Yani alacaklı, malı teslim etmiş veya hizmeti ifa etmiş olmalıdır. Zaten borçlunun temerrüdünden bahsedebilmek için borcun muaccel (vadesi gelmiş) ve alacaklının edimini yerine getirmiş olması gerekir. Bu şartlar varsa faiz hakkı da doğar.

Borçlu kusurlu olmasa da faiz ödenir mi?

İlke olarak, para borçlarında temerrüt faizi talebi *kusurdan bağımsızdır*. Yani borçlu geç ödemenin kendi hatası olmadığını ileri sürse bile, alacaklı gecikilen süre için faiz isteyebilir. Nitekim para borçlarında gecikme, alacaklıyı mahrum bıraktığı para nedeniyle zarara uğratar; bu zararın asgari telafisi, temerrüt faizidir. Ancak madde metnindeki *"gecikmeden sorumlu tutulamayacağı haller"* ifadesi, bazı tartışmalara yol açmıştır. Öğretide baskın görüş, **borçlu kusurlu olmasa dahi temerrüt faizi ödemekten kurtulamaz** şeklindedir. Çünkü borcun vadesinde ödenmemesi, objektif bir gecikme halidir ve faiz, kusurdan ziyade geçen zamanın parasal karşılığıdır. Ancak biz, kanun maddesindeki açık ifade gereği, mücbir sebep gibi *"gecikmeden sorumlu tutulamayacak"* hallerde faiz talep hakkı doğmayacağı kanaatindeyiz.

Ödeme Gününün Belirlenmediği Durumlarda Temerrüt (TTK m.1530/4)

Yazının önceki kısımlarında kanunun ticari satışlarda temerrüt durumuna ilişkin düzenlemesi açıklanmıştı. Buna göre vadenin belirli olduğu durumlar ve diğer şartların varlığında da ihtara gerek kalmaksızın borçlu temerrüde düşebilecektir. İşte maddenin bu

fıkrası taraflar arasında vade hükümlerinin düzenlenmediği durumlarda temerrüt durumlarını düzenlemektedir. **TTK 1530/4'e göre:**

“Sözleşmede ödeme günü veya süresi belirtilmemişse veya belirtilen süre beşinci fıkraya (aşağıda açıklanacaktır.)aykırı ise, borçlu aşağıdaki sürelerin sonunda ihtarla gerek kalmaksızın mütemerrit sayılır ve alacaklı faize hak kazanır:

a) Faturanın veya eş değer ödeme talebinin, borçlu tarafından tebliğ alınmasını takip eden 30 günlük sürenin sonunda.

b) Faturanın veya eşdeğer ödeme talebinin alınma tarihi belirsizse, mal veya hizmetin borçlu tarafından teslim alınmasını takip eden 30 günlük sürenin sonunda.

c) Borçlu, faturayı veya eş değer ödeme talebini mal veya hizmetin tesliminden önce almışsa, mal/hizmetin teslim tarihini takip eden 30 günlük sürenin sonunda.

d) Kanunda veya sözleşmede, mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme usulünün öngörüldüğü hallerde, borçlu, faturayı veya eş değer ödeme talebini kabul veya gözden geçirmenin gerçekleştiği tarihte veya daha önce almışsa, bu tarihten sonraki 30 günlük sürenin sonunda temerrüde düşer. Şu kadar ki, kabul veya gözden geçirme için sözleşmede öngörülen süre, mal veya hizmetin alınmasından itibaren 30 günü aşıyorsa ve bu durum alacaklının aleyhine ağır bir haksızlık oluşturuyorsa, kabul veya gözden geçirme süresi mal/hizmetin alınmasından itibaren 30 gün olarak kabul edilir.”

Fıkra içeriğini detaylıca açıklamak gerekirse;

Ödeme süresinin kararlaştırılmadığı durumlarda;

Taraflar sözleşmede ödeme süresi/vade düzenlememiş olabilir veyahut aralarında hiç yazılı sözleşme dahi olmayabilir. Bu durumlarda, **fatura veya ödeme talebinin borçluya ulaşmasıyla temerrüt için süre işlemeye başlayacaktır.** (a) bendine göre, borçlu, **faturayı aldığı tarihten itibaren 30 gün içinde ödeme yapmazsa 30. günün sonunda** otomatik temerrüde düşecektir.

Fatura alınma tarihi belirsizse;

Eğer borçlunun faturayı ne zaman tebliğ aldığı bilinmiyorsa (örneğin posta sorunları veya fatura gönderilmemiş olabilir), (b) bendi devreye girecektir. **Bu halde, borçlu mal/hizmeti teslim aldığı tarihten itibaren 30 gün içinde ödeme yapmazsa,**

teslimden sonraki 30 günün bitiminde temerrüde düşmüş olur. Yani fatura tarihi muğlaksa, **mal teslim tarihi esas alınır.**

Fatura önden verilmişse;

Eğer borçlu, mal/hizmet teslim edilmeden önce faturayı almışsa (mesela hizmet ifa edilmeden veyahut mal teslim edilmeden önce fatura kesilmiştir), (c) bendi uyarınca borçlunun temerrüdüne ilişkin süre mal/hizmet tesliminden itibaren 30 gün sayılır.

Kabul veya muayene süreci varsa;

Bazı sözleşmelerde, malın teslimi ardından belli bir kabul veya gözden geçirme usulü öngörülebilir veyahut kanun maddeleri ilgili ilişki için gözden geçirme usulünü düzenlemiş olabilir. Bunun gibi bir kabul/muayene prosedürü varsa ve borçlu faturayı bu kabul işlemi tamamlandığı gün veya daha önce almışsa, **vade, kabul işleminin bittiği andan itibaren 30 gün sayılır.** Bu 30 gün sonunda ödeme yapılmamışsa ticari satışlarda temerrüt oluşur. **Ayrıca, sözleşmede kabul veya muayene için öngörülen süre 30 günden fazla ise ve bu uzun süre alacaklıyı mağdur edecek nitelikte ise, hukuken kabul/muayene süresi en fazla 30 gün kabul edilir.** Örneğin, sözleşmede “mal tesliminden sonra alıcı 60 gün içinde malı test edecek, ödeme ondan sonra yapılacak” denmişse ve bu durum ilgili ticari ürünün teslimi için haddinden fazla uzun ise, bu hüküm alacaklıyı 60 gün alacağından mahrum bırakacağı için bu fıkra düzenlenen 30 günlük süre uygulanacaktır.

Azami Ödeme Süresi: 60 Gün Kuralı ve KOBİ’lerin Korunması (TTK m.1530/5)

TTK 1530/5’e göre;

“Sözleşmede öngörülen ödeme süresi, faturanın veya eş değer ödeme talebinin veya mal veya hizmetin alındığı veya mal veya hizmetin gözden geçirme ve kabul usulünün tamamlandığı tarihten itibaren en fazla 60 gün olabilir. Şu kadar ki, alacaklı aleyhine ağır bir haksız durum yaratmamak koşuluyla ve açıkça anlaşmak suretiyle taraflar daha uzun bir süre öngörebilirler. Ancak alacaklının küçük yahut orta ölçekli işletme (KOBİ) veya tarımsal ya da hayvansal üretici olduğu veya borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşıdığı hallerde, ödeme süresi, 60 günü aşamaz.”

Bu düzenleme asıl olarak ticari hayatta güçsüz konumda olan ticari işletmeleri korumak için getirilmiştir. Buna göre **genel kural**, tarafların ödeme vadesini en çok **60 gün olarak** belirleyebilmesidir. **Bu kuralın istisnası**; tarafların, açıkça anlaşp (yazılı şekilde kararlaştırarak) ve alacaklı aleyhine ağır haksızlık yaratmamak koşuluyla 60 günden daha uzun bir vade kararlaştırmasıdır. Yani eğer her iki taraf mutabıksa ve bu 60 günden uzun vade alacaklı için ağır haksız bir durum yaratmıyorsa, ödeme süresi 60 günden uzun da olabilir. **Ancak bu ticari ilişkide alacaklı taraf KOBİ (küçük/orta işletme) veya çiftçi/ hayvansal üretici ise veya borçlu büyük ölçekli bir işletme ise, ödeme süresi hiçbir koşulda 60 günü aşamaz.** İstisnanın istisnası niteliğinde olan bu hüküm ile istisna durumlarının düzenlenmeyeceği haller düzenlenmiştir.

“Faiz Ödenmez” İbaresinin veya Adil Olmayan Düşük Faiz Anlaşmalarının Geçersizliği (TTK m.1530/6)

Kanun maddesi uyarınca tarafların sözleşmede gecikme faizi ve gecikme nedeniyle sorumluluk konusunda yapabilecekleri bazı anlaşmaları geçersiz olacaktır. TTK 1530/6’ye göre:

“Gecikme faizi ödenmeyeceğini veya ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az faiz ödeneceğini, alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zarardan borçlunun sorumlu olmayacağını veya sınırlı bir şekilde sorumlu tutulabileceğini öngören sözleşme

hükümleri geçersizdir. Geçersizlik durumunda yedinci fıkra uygulanır.”

Bu hüküm uyarınca, eğer sözleşmeye koyulan bir şartla **borcun geç ödenmesi halinde faiz istenemeyeceği** kararlaştırılmışsa, bu şart **yok hükmündedir**.

Adil olmayan düşük faiz durumu;

Ağır derecede haksız sayılabilecek kadar düşük faiz, örneğin çok cüzi, enflasyonun çok altında bir oran kararlaştırılmışsa, bu da alacaklı aleyhine aşırı haksız bir durum olduğu için geçersiz kabul edilecektir. Kanun burada bir objektif ölçü vermemekte, “*ağır haksızlık*” ifadesini kullanmaktadır. Bu, somut olaya göre değerlendirilecek bir kavramdır. Buradaki amaç, güçlü tarafın, zayıf tarafa neredeyse faizsiz bir gecikme şartı dayatmasını engellemektir. Örneğin, piyasada ticari gecikme faizi %15 iken sözleşme ile %2 olarak belirlemek, alacaklıyı zarara uğratacak ve bu durumda %2’lik şartın “*ağır haksız*” olduğuna karar verilebilecektir.

Geç ödeme zararından sorumsuzluk veya sınırlı sorumluluk düzenlemeleri;

Borçlu, geç ödemenin alacaklıya vereceği zararlardan hiç sorumlu olmayacağını veya aşırı derecede sınırlı (örneğin sadece sembolik bir tutarla) sorumlu olacağını sözleşme ile

düzenleyemez. Böyle bir hüküm sözleşme ile düzenlense dahi geçerli olmayacaktır. Bu, gecikme nedeniyle örneğin alacaklının uğradığı faiz dışındaki ek zararları da talep edebilmesi için bir güvencedir. Bu kapsamda borçlu “geç öderim ama hiçbir zararını karşılamam” diyemeyecektir.

TTK m.1530/6, özünde **alacaklıyı koruyucu, emredici bir hükümdür**. Taraflar her ne kadar sözleşme serbestisi ilkesine dayanma hakkına sahip olsa da, kanun hükmü “gecikme olursa faiz almayacağım” şeklinde bir yaklaşımı kabul etmemektedir. Bu hüküm de yine büyük şirketlerin küçük tedarikçilere haksız şart dikte etmesinin önüne geçme amacı taşımaktadır.

Fıkranın son cümlesinde “Geçersizlik durumunda yedinci fıkra uygulanır.” ifadesi yer almaktadır. Yani eğer böyle bir geçersiz şart varsa, örneğin faiz ödenmeyeceğine dair hüküm geçersiz olmuşsa, bu durumda TTK 1530/7 devreye girecektir.

Kanuni Ticari Faiz Oranı ve Asgari Giderim (TTK m.1530/7)

Maddenin yedinci fıkrası, sözleşmede öngörülmediği takdirde, ticari satışlarda temerrüt halinde uygulanacak ticari gecikme faizinin oranını ve asgari giderim tutarının nasıl belirleneceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu fıkra, 6. fıkradaki geçersizlik halinde uygulanacak kuralları da içermektedir. TTK 1530/7’ye göre:

“Bu madde hükümleri uyarınca alacaklıya yapılan geç ödemelere ilişkin temerrüt faiz oranının sözleşmede öngörülmediği veya ilgili hükümlerin geçersiz olduğu hallerde uygulanacak faiz oranını ve alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası her yıl ocak ayında ilan eder. Faiz oranı, 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun’da öngörülen ticari işlere uygulanacak gecikme faizi oranından en az %8 fazla olmalıdır.”

Bu fıkra kapsamında, eğer sözleşmede bir gecikme faizi oranı belirlenmemişse veya belirlenmiş ama geçersiz sayılmışsa, işte bu durumda devreye kanuni ticari faiz oranı girecektir. Kanun maddesi, bu durumda uygulanacak temerrüt faizinin her yıl Merkez Bankası tarafından ilan edileceğini belirtmektedir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), her yıl Ocak ayında bir tebliğ ile geçerli olacak yıllık gecikme faizi oranını ve asgari giderim tutarını ilan etmektedir. Bu tebliğ Resmî Gazete’de

yayımlanmakta ve o yıl için geçerli olmaktadır.

Asgari giderim tutarı da ticari temerrüt faizi gibi her yıl belirlenmektedir. Bu tutar, alacaklının tahsilat masrafları için talep edebileceği minimum tutardır. Alacaklı, herhangi bir kanıtlama gereği olmaksızın, geç ödeme halinde fatura başına bu tutarı talep edebilecektir. Bu, borçlunun gecikmesi yüzünden alacaklının yaptığı telefon, ihtarname, finansman maliyeti gibi masrafların asgari bir karşılığıdır.

Güncel Oranlar

2020'lerin başında ekonomik dalgalanmalar nedeniyle ticari temerrüt faizi oranı oldukça yükselmiştir. TCMB'nin Ocak 2025'teki ilanına göre, 2025 yılında mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelerde uygulanacak temerrüt faizi yıllık %53,25, asgari giderim tutarı ise 1.475 TL olarak belirlenmiştir.

Taksitle Ödeme Durumunda Geç Ödeme (TTK m.1530/8)

Maddenin son fıkrası borcun taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı durumlarda madde hükümlerinin nasıl uygulanacağını düzenlemektedir. TTK 1530/8'e göre:

“Mal veya hizmet bedelinin taksitle ödenmesinin öngörüldüğü durumlarda, bu maddenin ödeme sürelerini düzenleyen hükümleri birinci taksit bakımından uygulanır. Her bir taksit tutarının ödenmeyen kısmı, yedinci fıkrafta öngörülen oranda gecikme faizine tabidir. Alacaklının küçük veya orta ölçekli işletme veya tarımsal veya hayvansal üretici olup borçlunun büyük ölçekli işletme olduğu hallerde taksitle ödemeyi öngören sözleşme hükümleri geçersizdir.”

Bu hükmün amacı, vade sınırları ve faiz uygulamasının taksitli ödemelerde nasıl olacağını netleştirmektir: **Eğer taraflar arasında ödeme için bir taksit/ödeme planı kararlaştırıldıysa, 60 gün kuralı ve diğer süre sınırları sadece birinci taksit için dikkate alınacaktır.** Yani ilk taksitin vadesi de 1530. maddenin 60 günlük genel ödeme süresi ve istisna sınırlarına tabidir. Sonraki taksitler için, her bir taksitin kendi vadesinde ödenmeyen kısmı olursa, o kısım için TTK 1530/7'de belirtilen faiz oranında (yani TCMB'nin ilan ettiği yüksek oranlı temerrüt faiziyle) faiz işler. Örneğin, beş taksitlik bir ödeme planı yapılmışsa ve ikinci taksitin ödenmesi gecikmişse; geciken miktara, sözleşmede başka bir faiz oranı belirlenmemişse (ya da geçersizse) Merkez Bankası'nın

ilan ettiği yıllık %53,25 oranında faiz yürütülecektir.

Taraflardan birinin güçsüz konumdaki KOBİ, çiftçi veya tarımsal üretici olması ve bu kişinin alacaklı diğerinin güçlü konumdaki borçlu olması halinde; taksitli ödeme öngören sözleşme hükümleri geçersiz sayılacaktır. Bu durumda taksit maddesi geçersiz sayılacağı için, ödeme peşin veya tek vadede yapılması gereken bir borç haline gelebilecektir. Bu hükümden de güçlü konumdaki borçlunun güçsüz konumdaki alacaklıya karşı dayattığı taksit hükümleri geçersiz sayılarak ticari aktörler arasında bir denge sağlanmaya çalışılmıştır. Her iki tarafın da güçsüz konumda sayılabilecek işletmeler olması halinde, taksitli ödemeye ilişkin düzenlemeler geçerli olmaya devam edecektir.

Ticari satışlarda temerrüt hali için taraflar sözleşmede faiz oranını serbestçe belirleyebilir mi?

Verilen tüm bu bilgilerden sonra, ticari satışlarda temerrüt halinde uygulanacak faizin, taraflarca serbestçe belirlenebilirliği konusunda kafalarda soru işareti oluşabilecektir. Belirtmek gerekir ki, ticari işlemlerde faiz oranı, taraflarca serbestçe belirlenebilmektedir. Ancak bu serbesti, TTK m.1530'daki tüm sınırlamalara uygun olduğu ölçüde geçerli olacaktır. Örneğin, TTK m.1530/1 uyarınca, idarenin üst limit belirlediği bir hukuki muamele varsa, bu sınıra kadar serbesti mevcuttur. Örneğin, TTK m.1530/6 uyarınca, faiz düzenlemeleri aşırı düşük olmamak kaydıyla geçerlidir.

Yani çok yüksek bir oran serbest midir? Kanunda faiz belirlemesi için bir üst sınır koyulmamıştır; teorik olarak taraflar yüksek bir faiz oranı da belirleyebilecektir. Bu konuda TTK m.1530'a ilave tek sınır Türk Borçlar Kanunu'ndaki ahlaka aykırı düzenlemelerin geçersizliğine ilişkin maddedir. **Tabii ki ağır faiz yükü, ticari hayata büyük zararlar verebileceği için, burada esas amacın haksız kazanç elde etmek değil, ticari satışlarda temerrüt halinde enflasyona karşı alacağın korunması olması gerekmektedir. Bu nedenle, ağır ticari temerrüt faizi düzenlemeleri tarafımızca hiçbir şekilde önerilmemektedir.**